

Vők a sárközi nagycsaládban

A család azoknak az embereknek társadalmilag elismert csoportja, akiknek egymáshoz való viszonya vérségi vagy házassági kapcsolaton alapszik. Kisebb egysége a rokonságnak, amely több családot foglal magában. Általában családon két generáció, szülők és nem házas gyermekek együtt élő csoportját [\[1\]](#) értjük, a szakirodalomban ezt kiscsaládként jelölik. A paraszti szóhasználatban a családtagok, ill. az együtt élő generáció száma nem meghatározója a család fogalmának, családnak mondják a 28-30 tagot számláló, négy generációt is magában foglaló, együtt élő ún. nagycsaládot, csakúgy, mint az egygyerekes házaspárokat. A család tipizálásánál az egyik kiindulási alapot az egyén családhoz fűződő kapcsolatai jelentik. A család ebből a szempontból változó egység, keletkezik és sokszor viszonylag rövid idő alatt meg is szűnik, így az emberek többsége élete során több családdal is kapcsolatba kerül. Ennek alapján megkülönböztetünk származási családot, az egyén és házastársa által létrehozott prokreációs (nemző) családot, és esetenként az egyén életében jelentős szerepet játszó házasságkötéssel szerzett családot. [\[2\]](#)

A hagyományos világban nagy szerepe van a származási családnak, mely szűkebb értelemben az egyén szüleit és testvéreit foglalja magában, tágabb értelemben viszont beletartoznak a felmenők is (nagy szülők, stb.).

A családi stratégiák fontos eleme volt a lakóhely megválasztása. Voltak olyan közösségek, ahol a fiatal házások közel háromnegyed része vagy azonnal, vagy a házasságkötést követően néhány éven belül önálló háztartást tudott létrehozni. Másutt viszont mindössze a fiatalok 15 százaléka tudott házassága első éveiben önállósulni, többségük még hosszabb ideig a szülőknél lakott, és nem házas korához hasonlóan továbbra is a szülők irányítása alatt élt és dolgozott. Volt egy harmadik lehetőség is, amely szerint a fiatal házások kb. fele az, amelyik korán saját lábra tudott állni (új lakásba költözködni), a másik fele viszont a szülői háztartás része maradt. A többség az új férj szüleinek háztartásában élt, de egyes helyeken nagyobb arányú „*vőül menést*” [\[3\]](#) is tapasztalhatunk. Ez a szokás valószínűleg a 19. század folyamán terjedhetett el, amikor a még használatba nem vett üres földterületek eltűntek és a parasztság terjeszkedése-földszerzése lehetetlenné vált, vagyis a magyar paraszti társadalom a „*földszúke*”

szorításába került, és a házasságkötés után rögtön különköltözni tudó új házaspárok aránya csökkent, bár tudunk olyan területről, ahol ez már előbb is népszerű volt.

[\[4\]](#)

A vőség az az intézmény, amelyben a fiatal pár a házasságkötés után az asszony szüleivel marad, velük egy telken vagy egy házban, azok vagyonában dolgozva él. A férfi apósának,

anyósának vagyonában, azok hasznára, alárendelt viszonyban végzi munkáját, saját vagyona nincs, apósa, anyósa parancsolási jogát, tekintélyét elismeri. Vőnek csak azt a férjet nevezik, aki nem maga vitt asszonyt az apja házához, hanem őt vitték oda a lányos házhoz. Ebben az esetben a leány nem ment férjhez, hanem „házasodott”. Vőségen népi és szakirodalmi vonatkozásban azt a rendszert értjük, amikor az olyan családból, ahol kevés a férfi családtag, a leányt nem adják oda férjhez (nem engedik, hogy férjét kövesse annak otthonába), hanem „vőt hoznak” számára, vagy ahogy Kalotaszegen mondták: a legény elmegy a „lánnyhoz fiúnak”

. Vőnek a legidősebb fiúgyermek szokott elmenni, árva gyermeknek is az a sorsa, hogy vő legyen.

[5]

A „vőül menés” szokása rendszerint a szegényebb származású fiatalok, szolgalegények felfelé mobilitásának egyik útját jelentette. [6] Gazdaházaknál sokszor a szolga vette el a leányt, „eszógáta a lyányt”. (A másik út egy módosabb özvegyasszony feleségül vétele volt, persze ez is a vőség egyik módja.)

[7]

Alkalmazták ugyanakkor azokban a családokban is, ahol több fiú nőtt fel, és egyforma mértékű földdel való ellátásuk komolyabb birtokaprózódás nélkül nem lett volna lehetséges. [8] Nem egy esetben ilyenkor a legidősebb fiút, vagy éppen a többit, vőként próbálták meg elindítani életpályáján.

[9]

Más célból ugyan, de előfordult ez a „megoldás” az egyetlen leánnyal rendelkező egykés családokban is. Itt a gazdaság folyamatosságát próbálták biztosítani a vő fogadással, vagyis tulajdonképpen a férfi örökös és egyúttal a hiányzó fiatal férfi munkaerő „beszerzésével”

. Ilyen esetben a vő általában hozott magával vagyont a házhoz, ekkor egyenlő félként tekintettek rá.

[10]

A házassági vagyonjognak ezt az alakzatát a tételes magyar jog sohasem ismerte, itt teljesen szokásjogi intézménnyel állunk szemben. Vőt olyan lányos házakhoz vittek, ahol egyetlen leány volt, s azt nem akarták kiadni: ahol meghalt az apa, és kicsi még a fiúgyermek, vagy ahonnan a fiúgyermek valamilyen okból kinősült, vagy egyáltalán olyan helyre, ahol nagy a gazdaság, kevés a férfi és kell a munkaerő. A legtöbb helyre tehát szükségből került vő. Éppen ezért szegény gyermeket vittek oda

„nem gazdagyerek kell ide, hanem vő”

. Martoson például egy apa így bízta a leányát:

„Ne menj férjhez, lányom, vőt hozunk ide, te lesz az úr, te parancsúsz.”

[\[11\]](#)

A Sárközben a 20. század közepére a korábbi szinte kizárólag érdekből - még pedig vagyoni érdekből kötött házasság helyett, megengedhették maguknak azt a luxust, hogy szerelmi házasságot kössenek, így gyakran került alacsonyabb társadalmi és vagyoni állású vő a családba, aki ott többnyire a családtag számba menő szolga szerepét töltötte be. Dolgozni dolgozott, talán ő a legtöbbet, de szava nem volt. Az asszony határozta meg, hogy mikor és hány gyermek születhessen, a férfiak gyakran akartak többet, de akaratukat nem tudták keresztülvinni. Született tehát megint egy, legjobb esetben két gyermek, akiket úgy is, mint a család egyetlen folytatóját, valóságos majomszeretettel neveltek, kíméltek. Még szinte jobban is szerették, ha leány született, mert őt jobban lehetett öltöztetni a sárközi viseletbe, be lehetett rajta mutatni a család vagyoni állapotát. [\[12\]](#) A szegény gyermeknek, aki vőnek ment, sokszor esküvőre való ruhája sem volt, csak az, amit a testén hordott: a leány családja vett neki mindent, hogy ne szégyenkezzen miatta. Mindenütt rendesen öltöztették, az asztalhoz ültették a vőt, *„csak amikor evésre kerül a sor, akkor kezdik szidni, hogy elmenjen a kedve az evéstől”*

[\[13\]](#)

Harmincévi vőség után akasztotta fel magát egy ember, mert nem tudott beletörődni sorsába: nem engedték a feleségéhez, istállóban kellett aludnia, mialatt az asszonyhoz mások jártak, gyermekeit sem róla nevezték el, hanem anyjukról (nem is voltak övéi a gyermekek, de szokás szerint az ő nevét kellett volna viselniük). Ha a vőnek nagyon rossz volt a sorsa, és sokszor szidták, elment a háztól. Az ilyen vőért azután rendesen a felesége ment el visszahívni, esetleg üzentek érte valakitől. Néha azzal édesgették vissza, hogy íratnak nevére egy darab földet. Ha a vőnek nem lett volna rossz helyzete, akkor is megaláztatásoknak volt kitéve. Ha bele akart volna szólni apósa munkájába, *„úr akarna lenni”*, egy-kettőre megkapta a feleletet: *„Menj az apádéba, nekem nem parancsúsz.”*

[\[14\]](#)

Ha azt találta volna mondani a vő, hogy kocsin szeretne menni valahova, s befogta a lovakat, azt kapta: *„fogd a lovat, akit apádtú hozta”*

Később a szegény vők helyébe egykés gazdafiak léptek. Az egyetlen leánygyermeket nem adták ki a házból, hanem összeházasították olyan vagyontalan, de szorgalmas, ügyes legénnyel, akit nem kötött le a saját gazdasága, a valamikori vagyon reményében vállalta a vő alárendelt szerepét. A leány szülei számára a vő fogadás előnye volt, hogy a családi vagyont még hozomány formájában sem kellett megbontani, ingyen kaptak egy ereje teljében lévő fiatal kiszolgáltatott munkaerőt, akit csak étellel, ruhával és költőpénzzel kellett ellátni. A vő

biztosította a nő családja számára az utódot is anélkül, hogy az apai családnak a gyermekkel kapcsolatban bármilyen igénye lehetett volna.

A vőnek ugyanolyan lakodalmi rítus járt mint a fiatalasszonynak. Adatközlők szerint: „*Viszik ki a leányháztul a menyasszonyt, teszik a kocsira az ágyat, a kocsira ágyat, stb. kezdetű dallal.*

[15]

Bemennek a legényházhoz. Nénémasszony adjon Isten jó estét stb. dallal.

[16]

Aki napa lesz, meg öreganya lesz, és az ipa, valamint a várók, a konyhaajtóban állnak két oldalt, ott fogadják a menyasszonyt. Az amikor belép, így szól: Jó estét kívánok apámuram, anyámasszony. Meggyüttem, a kietek becsületes hajlékjukba, befogadnak-e cselédjük után cselédjüknek. A szülők ráfelelik, befogadunk kedves lányunk, vártunk már, megcsókolják és bevezetik. Megcsókolja először az apa, azután az anya, a nagyszülő és ha van testvér, rokon. A többivel nem csókolják meg egymást. Bevezetik a menyasszonyt a házba, ott az asztal körül viszik. Az asztalon van kalács, egy tányérba öntenek mézet, a menyasszony a kalácsot megmártogatja a mézbe, nyújt belőle először ipának, majd napának, azután pedig minden jelenlévőnek. Akik kívül voltak, azok is bejönnek, mártsunk mézet, hadd legyenek édesek a párok. Az üresedő tányérba a menyasszony és vőlegény töltögeti újra meg újra a mézet. Ha vő van és nem meny, azt is pontosan úgy vezetik be, mint a menyasszonyt, ő is úgy köszön be és eszik mézet. De férfi nem osztogat mézet, hanem helyette valamely közeli nőrokonja. Ez a szokás ma is megvan."

[17]

A vőknek (elsősorban az árva gyermekeknek) a lányos háznál ülték meg a lakodalmát, s őt mutatták be a leány rokonainak. Éppen úgy állt a ház szolgálatában, mint a férjhez ment fiatalasszony: minden munkaerejével, ismeretével. A teljes munkaerőnek a ház szolgálatába állítása azt jelenti, hogy ha napszámmal, vagy bármely másnak végzett munkával keresett pénzt, nem tarthatta meg magának, hanem át kellett adnia a közös kasszáat kezelő gazdaasszonynak, az anyósnak. [18]

A vőnek menő legények házassági szerződésben igyekeztek megalapozni sorsukat, megvédeni érdekeiket, biztosítani munkájuk ellenértékét, az apósok pedig (mert ilyen esetekben a szerződést inkább az após kötötte meg a vővel) korlátozni, esetleg kizárni kívánták a vő igényeit a házasság felborulása esetére. Vannak olyan szerződések, amelyekben az após a házasság megkötése esetére földet ígért a vőnek tulajdonul, vagy örökrészt helyezett kilátásba jó magaviselete esetére. Egy ormánysági házassági szerződés szerint, mely az 1860-as években kelt a vőt az örömszülők fiúkká fogadták. Ha a felesége meghal, a vőt kiházásítják, ha azonban az asszony halála után nem a saját hibájából hagyja el a házat, a fele vagyont kell kapnia. Ha ok nélkül megy el, semmit sem kap. A vő többszöri házasságából származó fiúk az ipa vagyonának felét öröklik. Ha azonban mag nélkül hal meg, minden vagyon

visszaszáll az apósra. A legtöbb szerződésbe azonban kétségtelenül a vőt megkötő, a rideg élet diktálta feltételeket foglalták bele, pl. hogy ha a vő elmenne a háztól, ha a feleség magtalanul halna el, vagy elküldenék, a családban eltöltött időre csak „a környéken szokásos középszerű szolgai díj”

[19]

illesse meg. Ha a vő elmegy, akkor annak jár munkája után munkabér. Szolgabér ez, valamivel több, mint amit egy szolga kapott volna. Ha a vő feleségének volt már valami íratva, akkor abból is adtak neki valamennyit.

[20]

Szegényebb helyeken egy fekvő ágyat adtak a távozó vőnek, meg a szerszámaint, ha volt ilyen. Adtak neki abból, amit együtt szereztek: egy kis bútort, vagy ha volt tehenet, lovat, amit tudtak szerezni, természetesen csak olyan helyeken, ahol nem volt család, mert ahol gyermek maradt ott mindent hagyott és a vő mehetett üresen. A 20. században már a fiú is kapott bútort. A gazdag vő akár két szobabútort is vitt magával, természetesen minden belevalóval együtt. A kisházas ilyenkor padlásra rakta holmiját

„gazdag vő jön a házhoz, ki kell szórni a régi bútort.”

[21]

Öreg egykori vőkből, akik később már független jómódú gazdák lettek, belőlük még később is elemi erővel tört ki a keserűség, ha vőségük idejéről kérdezgette őket az ember. „Sok vő amíg az öregek élnek, örökké szenved.”

„Sok vő jobban tenné, ha elmenne kanásznak.”

Ezt bizonyítják a szólások is:

„A vő és a korpa a legolcsóbb.” „A vő csak két betűből áll.”

A vő alárendelt helyzetét már a házassággal kapcsolatos kifejezések is tükrözték, „beházasod

ik” , „vőnek

megy”

„ipával egy kenyéren él”

,

„ipám kenyérén vagyok”

. Helyzete házassága alatt megalázó, feleségének nem élettársa, apósának inkább szolgálja, semmint rokona, minden tettét irányítják, szexuális életét korlátozhatják.

[22]

Szélsőséges esetekben nem kapott jobb és több ennivalót, mint a cselédek, alvóhelye az istállóban volt.

„Nem egy vőről mondják dolgozott éhön, szomjan, ászt kutyába se vötték”

.

Benn lakik a családdal, de külön fekszik a feleségétől. Azt azért tudják, hogy külön tették volna aludni. A fiam nyolcszor is eljött a napától. Minden alkalommal a napa vagy a felesége jött visszahívni. „Még könyér is panaszkodt tőle.” Hazajött sírva. Édesanyám adjon önni. Mert az ipa, ha látta, hogy szalonnát akar vágni, azt mondta, ne bánd, az kell nekem.”

[\[23\]](#)

A vő a feleségétől kért pénzt, mert maga nem nyúlhatott semmihez: „...elházasodott a vő egy házhó, mit vitt a vő? Kis szűrt, meg egy tulipános ládát, legfeljebb egy kis szőlőföldet. Lejjebb van a vő, de a jó békesség kedvéért vigyáznak arra, hogy ne sértsék meg azért nem a családbul származik.” „Ezért szólítják fiamnak, akárcsak a menyét leányomnak.”

[\[24\]](#)

A vő társadalmi helyzetére jellemző egy alsónyéki levél részlete:

„a községházánál nem volt egyéb, mint egy szolgából lett vő, Magyar Sándor.”

[\[25\]](#)

A vő keserves sorsát leghívebben talán a következő mondás jellemzi, amit az Ormányságban gyűjtöttek: „Ne menj vőnek, mert megőnek.” A vő jövőjét így rajzolta meg egy bölcs szólás:

„Alacsony az asztal

Magas a pad,

Mérges ember lesz az iPad,

Meg a napad.” [\[26\]](#)

Ám a vők helyzete sem volt teljesen egyforma. Ha a vő maga is vagyonos, egyetlen gyermek volt, felesége családjában megbecsülték, a gazdálkodás menetében is szava volt. [\[27\]](#) A jól dolgozó, családfővé lett vagy megözvegyült vő helyzete már megbecsült volt, az előregedett após, anyós ragaszkodott hozzá. Felesége halála után újra házasodhatott, új feleségét az elhalt asszony szüleinek házába vihette, az öregek ha más utódjuk nem volt - a vő feleségét fogadott leányuknak tekintették.

[\[28\]](#)

Ha a vőnek ingatlana volt, egyikét hold, akkor az após azt mondta

„azt az egy-két hold földedet fiam csak tedd félre!”

Ezután a birtok után a közös birtok adózott, a vő jövedelmét ruhára vagy zsebpénzre használta fel. Volt olyan vő, aki jószágot vett rajta. Ez már nem volt rendjén. Az volt a helyes, amikor a vő külön vagyonából származott jövedelmét elköltötte. Ha már nagyobb birtoktestből álló jövedelme volt, akkor azt a közös gazdaságba kellett befektetnie, a kisebb jövedelmet nem vették figyelembe.

[\[29\]](#)

A vő feleségétől kért pénzt, mert maga nem nyúlhatott semmihez, akkor vált teljes jogúvá, amikor gyermekek születtek, és befogadta a család 10-15 év múlva. Sok olyan család volt, ahol külön gazdálkodott az asszony és külön a férj, mindketten saját birtokán.

„Külön megy az asszony, külön a férfié. Könczöl Éva és Dömötör Sándor így élnek. Az asszonynak egy fia van, aki az öreganyjával él. Különben háromféle birtokban vannak, a férfiében, ehhez tartozik a férfi első feleségének az első vagyona, azután van az asszony birtoka, aki elvált férjétől. A férfinak különben egy leánya van. Mind a magáéhoz akar húzni, azért tesz félre a pénzt, hogy a birtokból egyik a lányának, a másik meg a fiának gyarapítson.”

[\[30\]](#)

Az ilyen kusza birtokviszony nagyon sok család életét megkeserítette, főleg a jobbágyszabadítás után.

„Odanőszült vőnek” a közönséges kifejezés, de ez sem egyértelmű. Benedek János adatközlő szerint

„őregapám úgy fiúsodott ide”, azaz vőnek jött. A vő neve sem veszett el az após házában. Pl. a Varga családba benőszült egy Benke nevű vő. A házat addig Varga háznak nevezték. Ezentúl Benke-Varga ház lett a neve.

„Ez Benke - birtok, nem Benedek, mer úgy házasodott ide a nagyapám.”

[\[31\]](#)

Több dunántúli községben külön napja volt a vőknek, amikor ők összejöttek a kocsmában, hogy egy egész esztendőre kipanaszzkodhassák magukat egymásnak. A vőség függvénye bizonyos fokig több más, intézményszerű berendezkedésnek. A vőséget olyan intézménynek kell felfognunk, amely ha mindjárt matrilokális alapokon is, de gondoskodik a család fenntartásáról. A vő tulajdonképpen áldozat, aki a család (a gazdag feleség családja) folytonosságát hivatott fenntartani. Fenn kellett tartani akkor is, ha a feleség, tulajdonképpeni kapcsolata a családdal, megszakadna. Ez a fenntartás oly módon is érvényre jutott, hogy az ilyen megözvegyült vő (ha nem lett volna a meghalt asszonynak húga) idegen új asszonyt is hozhat a házhoz, aki az első feleség helyébe lép, [\[32\]](#) s akinek gyermekei nagyszülőknek szólítják a meghalt első feleség szüleit a vő révén, s megöröklik őket, mintha törvényes unokák volnának.

A családon belüli kapcsolatokat is befolyásolta a vő megjelenése. Általános vélemény szerint *„itt minden vő szereti az anyósát. A szegény vőt az anyós kényszeríti, hogy szeressél engem is. Sokszor meg is van a gyűlölség. Sokszor van, hogy szolgál van a háznál, odaadja a lányát,*

elveszi, oszt ütet szereti. Mondja is a vő, hogy szeretem a lányát, b....m az anyját. Ilyen nem egy van."

[\[33\]](#)

Sőt arról is tudnak az adatközlők, hogy

„amikor az anyósna vejétől születik gyermeke, ez az anyós nevét viseli."

[\[34\]](#)

Rendszerint a házasságkötésük sorrendjében kapták meg a fiúk azt a vagyonrészt, amely önálló gazdálkodásukhoz szükséges volt. A dolgok rendje szerint ebbe a helyzetbe először a legidősebb fiú került, és kielégítésül egy fiúrész kapott a szántóból, a rétekből, a kaszálókból, a szőlőből. Joga volt továbbá ahhoz is, hogy a családi vagyon jövedelméből ott, ahol akarta az apai házhoz hasonló lakóházat építsenek neki. Decsen előfordult olyan tehetős nagycsalád, amelyben a családfő - a testamentum szerint - atyjától egy rossz házat, 2/8 telekhez tartozó kaszálót és hat kapás szőlőt örökölt, mégis valamennyi fiúgyermekének házasságkötéskor lakást és vagyont tudott biztosítani. [\[35\]](#) Ebben az öröklési sorrendben utoljára következett a legfiatalabb fiú, aki rendszerint a családi házban lakott, a szülőkkel maradt, de a vagyonból ugyancsak egy gyermekrészt kapott. Ebből a természetes sorrendből fejlődött ki a legkisebb fiú azon joga, hogy ő örökölte a családi házat, vagy ha a legidősebb fiú osztotta fel a vagyont, őt illette a választás joga. A Sárközben a végrendeletek tanúsága szerint általában a legifjabb fiú maradt a szülőkkel. Természetesen általánosítani nem lehet, hiszen szinte valamennyi lehetséges variációval találkozhatunk: maradhatott a legidősebb, a középső, de gyakori esetben - ha fiúörökös nem volt, vagy ha volt is előfordult - valamelyik leány a férjével, a vővel maradt a családi házban.

A decsi végrendeletek tanúsága szerint a 314 felvett esetből 66-ban örökölte a vő a birtokot. Ez természetesen nem azt jelentette, hogy a családba bekerült vő, az após és az anyós halála után örökölte volna azok családi javait. Felesége vagy a megszületett unoka volt az általános örökös, a vő csak gondozta és gyarapíthatta a vagyont. Az örökösödés ősi soron minden vonalon patrilocális. A vőül ment férfi vitte és adta tovább gyermekeinek felesége vagyonát. Forrásaink tömege tanúsítja ezt a következő megjegyzésekkel: *„A házban, mivel megholt férjemnek semmi jussa nem volt, hanem ami atyámtól maradt jussom egyedül engemet illet, erről rendelést tenni szabadságomban állván..."*

[\[36\]](#)

vagy

„...mint hogy az én férjem fiul jövőn az én édes atyám házához, s mint árva szegény legénynek semmije nem lévén, magával semmi jószágot az atyám házához nem hozván, úgy szállott az örökségben, és valaminemű ősi jószág vagyon és örökség, az mind az én édes atyámról reám háramlott..."

[\[37\]](#)

Az ilyen vők bizonytalan helyzetét is szemléletesen ábrázolják forrásaink. Ócsényben 1836. október 23-án egyszerre három ilyen peres ügy került a református egyház presbitériuma elé, mely fórum feladata volt az ilyen esetek békés megoldásának megkísérlése. „*Panaszt tett Deák Máté veje Szél István, hogy három esztendő alatt miolta Deák Máté házához fíjúl bé házasodott soha az ipával, napával, és feleségével békességben nem élhetett, főképpen azért, mivel a felesége házassági kötelességeit tellyesíteni nem akarta, a miben a szülei is meg egyeztek. Ámbár mind az Ekklésia, mind a Helység Törvényszéke ezeket a pörlekedő feleket több ízben igyekezett össze békéltetni: de vélek semmire sem mehetett, sőt most közelebb egy hete Deák Máté a vőjét Szél Istvánt házából elverte.*”

[38]

Az ellenkezőjére is vannak példáink: arra, amikor a vőt igazán befogadta a család, az após igen elégedett volt veje munkájával, viselkedésével és szinte örökösként szerepelt a vérrokonok halála esetén. A decsi Gamós András végrendeletében olvassuk a következő sorokat: „*Mivel mind azon javaim melyekkel Isten jóvoltából bírok mind ősieik volnának, de mivel két lányomnál több gyermekem nem volna, és így kéntelen voltam házamhoz vőt fogadni t. i. Kovács Jósefet, ki az én gazdaságomat az én tanátslásom és vélem való meg egygyezésém szerént fojtatá s a mellett nékem is mint özvegynek öregségemben gyámolom és táplálóm lenne hogy ha tehát magát meg betsülendi, és nékem mindenekben engedelmeskedik öregségemben gyámolom táplálóm lészen, tehát néki és az én leányomnak, annak feleségének hagyom házamat 2/8 fertal sessionalis földemet, rétyeimet, kertyeimet jószágaimat és az felső szőlőmet, még pedig oly móddal csak hogy nékem hűséges gondviselőm légyen, hogy az én Susa leányom mag nélkül elébb meg halna is mint vöm, mégis annak örökös bírásában meg maradjon...*”

[39]

Ács János oly annyira elégedett volt vejével, hogy „...szívességért különösen meg jutalmazni kívánván azzal, hogy eő ujra meg házasodhatik és feleségét házamhoz hozhatya és ott holta napjáig véle békességbe élhet...”

[40]

„...vőmnek Balha Sándornak megengedem, hogy elhunyt leányom helyett feleséget vegyen, a gazdaságomba ujjolag beházasodjon.”

A vő örököl mindent,

„de csak azon világos kikötéssel, hogy azokból semmit elidegeníteni szabadságába nem álland, - sem pedig felettük szabad rendelkezést nem tehet, hanem halála után köteleztetik minden gazdaságomat, a maga tellyes épségében Sándor és István két onokámimra, nékie pedig gyermekeire által hagyni, - jövőendő második házasságából származható gyermekeit azonban minden vagyonomból ezennel örökre kizárom. Halálom napjáig a gazdái címet magamnak fenntartom

s minden nemű javaimnak tellyes és kizárólagos tulajdosa leszek, de fenntartom magamnak egyszersmind azt is hogyha: Balha Sándor vőm és leendő felesége engemet meg nem betsülnének vagy egyéb körülmények úgy kívannak jelen végrendelet helyett más testamentomot tehetek.”

[41]

Ha a gyerekek apróbbak voltak és férfi munkaerőre volt szükség, akkor a megözvegyült nő vitt vőt a házhoz. Ezt a szükség parancsolta. Az öregek tehetetlenek, a gyermekek neveletlenek, a gazdaság folytatása pedig létszükséglet. Különben ha a meny férjhez akart menni, el kellett távoznia apósa és anyósa házából. A távozó menyecske kapott egy hold földet, adott esetben tizet is, ha szegény volt és szerették.

[\[42\]](#)

A 20. században a kutatók több háznál találtak olyan vőket, akik társadalmi rangjukat illetően oda nem illettek. Pl. Decsen Kiss Ráczék házában ahol két leány is van, ők maguk vagy 200 holdas nagygazdák, az egyik vő csendőr volt, a másik vasutas. A volt csendőrrel 1951-ben találkozott a gyűjtő, vele a családhoz tartozó nők szóba sem álltak, maga sovány, igen elhanyagolt külsejű, állandóan félrehúzódva élt a házban. Úgy tudták, hogy békési származású és mióta idekerült csak megaláztatásban volt része. Kicsúfolták a családtagok, attól kezdve, hogy nem tud szántani, nem tud kaszálni, minden egyéb munkájáért. Az ilyen rangú vők azonban általában csak második házasság esetén kerültek a Sárközbe. [\[43\]](#) Nagy szükség volt a férfi munkaerőre, ezért kénytelenek voltak olyan férfihez is hozzámenni, aki nem illett hozzájuk. Így kerülhetett

„becsületes szolgalegény”

a gazdag családba, vagy fogadták el abban az esetben, ha a leány testi fogyatékoságban szenvedett.

[\[44\]](#)

„Végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt pilisi, volt lakos s telkes gazda Balázs János halál esete — miután kiskorú árvák vágnak, - habár az özvegy a gazdaság elfolytatására elégséges is, - a nagyobbik leány szerentse váró lévén - egy vőnek a gazdaságba beházasodásával, annak segedkezése mellett a gazdaság gyámi felügyelet mellett a legbiztosabban kezelendő lesz, - miután egy kisebb sánta leány is van, - habár tán mint vagyonos árva, nem maradand is örökre pártában...”

[\[45\]](#)

„Ősi szokás a leányt odaadni, eleivel csak akkor tették, ha kis testi hibája, vagy kis híre van a lánynak. A vidéki férj, a jelentéktelen férj és második házasságból való. Az öregek nem mennének különben bele, sőt azt szeretik, ha gazdagabb a vő. ” [\[46\]](#)

„Nem lenézett a vő, a sor hozí úgy, mert az egyik gyereket föltétlen hazaházasították. A postánál is a legfőlső házból a fiatalember átment a lányékhoz, a lány nem ment volna el a háztól, nagyon gazdag volt, hát képes volt a legény elmenni. Kényőn-kedvön van ám a gazdag vő, gondolhatik ám, milyen vők azok. Ha nagyon jól bánnak a vővel, az is baj, az a hátulsó udvarba sohase lépett be, avvót a baj tán a mikenkénél is.

Azér sok helyen nincs böcsülete, dógoztatják, oszt enni meg nem annak neki. A vő és meny lehet kedves, vagy lehet nem szeretöm vő. A nem szeretöm vőhöz is engedi gyermekét, nem tudnak olyan esetről, amikor a gyereket ne annak a nevéről hívták volna. Sőt egészen meglepő, hogy a kislányokat, amint beszélnek velük, róluk rögtön vezeték és keresztnevükön szólítják. Ez azért is feltűnő, mert anyjukat a saját lánykori vezeték és keresztnevükön hívják.

A vő és a menyecske maga mer a tálból. Van azonban olyan anyós, aki elzár mindent. Étkezéseken kívül nem férhetnek semmihez. Adatközlő (Kunráczky Sára) egyik anyósa mikor ketten ültek volna az asztalnál, úgy ült az asztalhoz, hogy két karjával közre fogta a tálat és úgy evett. A menyecske nem mert hozzányúlni és inkább éhenmaradt. A népek azt mondták, hogy ő a hibás, miért nem nyúl hozzá. Hát nem lehetett." [\[47\]](#)

„Úgy csinálják, hogy az idegen vő a rokonságból legyen. Amikor vő van a háznál, és fiúgyerek születik, arra úgy mondják, hogy kései fiú, ha van. Nem küldik el azért a vőt, családtag az már, adnak neki birtokot, egy kicsit, ha a vő amarra nem nézhet. Ha lehet, egy portán épít neki a gazda hajlékot, és ad neki valami vagyont, hogy gazdálkodjék. Ez előfordult Decs en és Pilisen is." [\[48\]](#)

Irodalom:

S. BALÁZS KOVÁCS, A házassághoz kapcsolódó szokások a Sárközben. A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXI. Szekszárd 1999, 365-412.

S. BALÁZS KOVÁCS, A sárközi parasztság öröklési szokásai a feudalizmus végén. A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXIV. Szekszárd 2002, 337-365.

P. ELEK, Elsüllyedt falu a Dunántúlon. Kemse község élete. Budapest 1936.

T. FARAGÓ, Nemek, nemzedékek, rokonság, család. Magyar Néprajz. VIII. Társadalom. Budapest 2000, 393- 483.

G. FÉJA, Sarjadás. Sárközi élmények és utazások. Budapest 1963.

E. FÉL, Néprajzi gyűjtés. Decs, 1951. Wosinsky Mór Múzeum Ethnographiai Adattára 206-75. (WMM EA.)

E. FÉL, A nagycsalád és jogszokásai Martoson. Régi falusi társadalmak. Pozsony 2001, 27-87.

E. FÉL, Családorganizációs problémák a magyar népnél. Régi falusi társadalmak. Pozsony 2001, 109-112.

E. FÉL, Fejezetek Tiszaigari társadalmának megismeréséhez. Régi falusi társadalmak. Pozsony 2001, 199-236.

E. GYÖRGYI, Lakodalmi szokások Decs 1957, WMM EA. 71-74.

GY. ILLYÉS, Puszták népe. Budapest 1993.

Á. KOVÁCS, A sárpilisi „nagylány” Tanulmányok egy sárközi falu történetéből. (Szerk.: Mády Zoltán). Budapest 1942, 21-38.

E. TÁRKÁNY-SZŰCS, Magyar jogi népszokások. Budapest 1981.

Forrás: A Wosinszky Mór Múzeum Évkönyve 25. Szekszárd. 2003, 267-281.

[1] Egyes kutatók (pl. Faragó Tamás) szerint sem az együttlakás, sem a gazdasági kooperáció nem szükséges a család létrejöttéhez, és nem kizárólag a család a színtere az utódok szocializációjának sem. - FARAGÓ 2000, 454.

[2] FARAGÓ 2000, 454-455.

[3] Az Ormányságban lévő Kemsén végzett szociológiai felmérés szerint az egyke egyik következménye a családi életben a vő rendszer fejlettsége és különös alakulása. - ELEK 1936, 47.

[4] FARAGÓ 2000, 415-416.

[5] FÉL 1951. - „Ez az az eset, amikor a férfi nem házasodott, hanem „nősült”, „benősült vőnek”. - FÉL 2001c, 215.

[6] „Néhai boldogult első férjem Molnár István midőn hozzám és gazdaságomba fiul beházasodott akkor sem azután mint szegény szolgalegény hozzám semmit nem hozott...” - Sallai Jánosné Molnár Sára - 1837. ápr. 16.

[7] A sárközi anyakönyvekben erre több példát találunk:

Decs: „1792. nov. 28. Kölesden lakott néhai Adorján Jánosnak itten szolgált fia, Adorján

István vette feleségül. P. Varga Erzsébetet, p. Varga János leányát... 1800. nov. 19. Szekeres Andrásnál szolgált

ifj. Molnár István fiúl menván Molnár Mihály házához, feleségül véve leányát, Sárát... 1802. nov. 24. Dunaszentgyörgyön nevelkedett, és itt helységünkben 3 esztendeig Dantsa Mihálynál szolgált Nemes Ifjú Kecskeméti János vette feleségül öz. Köntzöl Pétemé Varga Juditot... 1803. febr. 7. Nagypallban született Pilisen nevelkedett Ötsényben több helyeken szolgált Kultsár Ádám vette feleségül öz. Elek Istvánné Angyó Zsuzsannát... 1803. máj. 30. Szálai János (Szent Lőrincz) luth. Fiul ment öz. Tóth Györgyné házához, vette annak menyét öz. Tóth Juditot... 1805. júl. 10. B. Tóth János (Kölesd) Ör. Drubits János szolgálja fiúl menván Ör. Mihály János házához, vette annak menyét Pörnyi Zsuzsannát... 1806. jan. 8. Csekei András (Csanád) Köntzöl András szolgálja fiúl menván gazdája házához vette annak leányát öz. Varga Jánosné Köntzöl Évát... 1807. nov. 18. Jakab István szolga vette feleségül öz. Kozma Andrásné Tóth Sárát, gazdaasszonyát... 1808. márc. 21. Szép János (Nagypall) Mester András szolgálja vette feleségül Szekeres István leányát, Évát... 1827. nov. 27. Csekei Sándor (Csanád, de itt szolgál) vette feleségül Rátz Péter leányát, Évát... 1865. febr. 1. Kasza Lajos szolgalegény vette feleségül Karácsony Évát... 1873. febr. 12. Dóra István szolga vette feleségül Borjáti Évát... 1874. márc. 4. Szűcs Mihály (Fadd-Decs) szolgalegény vette feleségül Bóna Erzsébetet. "

Alsónyék: „1791. jan. 26. Ifj. Cseh István szolgalegény (Faddon született, de 6 esztend. fogva Nyéken lakik) vette feleségül öz. Szabó Jánosné Szél Évát (Pilis)...1791. febr. 16. Szép György szolgalegény (pécsváradi születés, de 6 eszt. Nyéken lakik) vette feleségül öz. Héderi Andrásné Gótza Erzsébetet... 1793. jan. 8. Kovács Mihály (Bálán született, de most itt szolgalegény) vette feleségül Tóthmihály Erzsébetet... 1834. Nov. 19. Öcsényben született, de Decsen szolgált Magyar István vette feleségül Szabó Erzsébetet. "

[8] A decsi házassági anyakönyvben a lelkész a 18. század végén, a 19. század elején még bejegyezte, hogy a fiatalok közül melyiknek a családjához költöztek:

1775. febr. 27. Gál Mihály - Pilisen lakó Döme János hajadon leányát Erzsébetet, s oda ment fíjúl lakni.

1775. júl. 4. Nemes Kaszás Mihály (Igar) - néhai Posgai András özvegye Szűts Erzsébet, és idejött lakni.

1778. jan. 7. Mozolai István - Lukátsi Erzsébet (István) s oda ment fíjúl lakni.

1779. jan. 20. Ifj. Bíró Péter (Nyék) - néhai Köntzöl Péter özvegye Bóli Susanna s ide jött lakni.

1780. máj. 26. Várallyán lakó Geresdi Boldisárnak fia János, Ótsénben gyakorlott Paráznaságából közönséges helyen lett megtisztulása után vette magának itt lakó néhai Tavaszi János özvegyét Rátz. Ilonát, és idejött lakni fiúul.

1781. jan. 24. Bálás Mihály - néhai Átal Mihály leánya Jutka, és oda ment Fijúl.

1782. febr. 11. Ifj. Szabó Mihály - Szabó Erzsébet (Mihály) Szeremle, és oda ment fiúl.

1782. ápr. 16. Halász. Jakab (Nána) takáts legény - néhai Dalmati Pál özvegye Farkas Katalin és ide jött lakni.

1783. jan 28. György István (Pilis) - néhai Varga Ferenc özvegye Torméz Sára, és ide jött lakni.

1784. jan. 7. Kovács Mihály - Szeremlei Bentze Istvánnak Csanádon tartatott leánya Susanna, és oda ment lakni Fiúl.

1784. jan. 14. Nagy Mihály (Ótsén) - Sz. Szabó János leánya Ersébet, idejött.

1784. jan. 14. Ifj. Kis Szabó István - Szabó Ersébet (Péter) Szeremle, oda ment lakni fiúl.

1784. jún. 1. Ifi. Kozma Pál - Varga Sára (Péter) oda ment lakni fiúl.

1786. jan. 18. Ifj. Kotsis János (Nyék) - Vetsei Jutka (Mihály) és ide jött lakni Fijúl.

1786. máj. 10. Somogyi András (Nyék) - Öreg Rátz. István leánya Éva s oda ment fijul.

1787. jan. 8. Kis Köntzöl Péter - Mihály Panna (János) s oda ment fijul.

1789. febr. 4. Kata István (Alsó Nyék) - Mozolai Sára (néhai Gergely) s ide jött fijúl.

1789. febr. 4. Kalán János (Várallya) - Varga Ersébet (néh. Ferenc) s ide jött fijúl.

1790. jan. 6. Özv. Danka András - Őtsénben lakott néhai Kis János özvegye Nagy Susánna, és oda ment lakni.

1790. jan. 11. Pilisről ide származott Vitéz János - Piros András árva hajadon leánya Sára és Piros Jánoshoz, ment fiúl.

1790. jan. 18. Fekete Péter - Kováts Susánna (István) Pilis, oda ment.

1791. jan. 12. Korsós István (Pilis) - néhai Bogár Gáspár árva leánya Éva. És ide jött fiúi lakni.

1791. jan. 19. Szél Ferenc - K. Varga Éva (István) és oda ment lakni Fiúl.

1791. febr. 23. Molnár József (Fadd) - Őri Jutka (Péter) ide jött fiúl.

1791. nov. 23. Ifi. Tóth István - Batsó Ersébet (János) oda ment fiúl.

1791. nov. 23. Bóli István (András) - Varga Ersébet (András) oda ment fíjúl.

1792. jan. 18. Ifj. Tikos István - Bordás Susanna (János) Alsónyék, oda ment fiúl lakni.

1792. jan. 18. Menyhárt István - Bordás Ersébet (Mihály) Alsó Nyék, oda ment fiúl lakni.

1793. jan. 21. Ifj. Bogár Pál - Pörnyi Éva (Mihály) oda ment fiúl.

1793. jan. 9. Pilisi Vitéz. Mihály - Piros Susanna (Mihály) és oda ment lakni Fiúl.

1793. jan. 23. Ifi. Széki István (Őtsén) - Botz Éva (János) ide jött Fiúl.

1793. nov. 27. Jónás János (Pilis) - Mezei Varga Ersébet (Néh. János) És oda ment lakni Fiúl.

1794. jan.8. Tátika Pál — Samu Ersébet (András) Csanád - oda ment.

1794. jan. 8. Varga János (István Istók) - Makó Panna (János) Őcsény, oda ment fiúl.

1794. nov. 26. Ifi. Karátson István - Öreg Rátz. János leánya Éva, oda meni fiúl.

1794. nov. 26. Deák Mihály (Őtsén) - Zakari Ersébet (János) idejött.

1795. nov. 25. Szekeres Gergely (Várkony) - Marton Ersébet (István) idejött.

1797. febr. 20. Ifi. Varga Péter- itt lakott néh. Takó István özvegye Kozma Sára, és oda ment Gazdának.

1799. jan. 16. Csanádi születésű Tót Mihály fiúl jővén Detsre - Torméz Ersébet (István)

1799. jan. 16. Kőiesdi születés Csurgai Márton fiúi jővén Detsre - néh. Mozolai András özvegye Rátz Ersébet.

1799. ápr. 9. Hertzeg Szőlőssön volt lakos özv. Varga András Detsre jővén Fiúl - néh. Köntzöl Péter özvegye Mihály Anna.

1799. nov. 20. Katz János csizmadia mester fiúl menván, Öreg Torméz János házához, vette leányát Évát.

1800. nov. 26. Ifj. Tikos János -fiúl ment Kis Tóth János házához., vette leányát Sárát.

1800. nov. 26. Ifj. Ivanis István fiúl ment Ifj. Bogár István házához, vette leányát Évát.

1802. jan. 20. Kölesdi Ifi. Farkas István fiúi jővén Detsre - Bogár Sára (András)

1804. jún. 6. Ifi. Drubits János fiúi menván néh. Ivanis István örökségébe vette annak özvegyét Bogár Susánnát.

1806. jan. 15. Asztalos József fiúl jött (Pilis) Ör. Szabó András István házához, vette leányát Annát.

1808. febr. 17. Döme István - özv. Simon Jósefné Ranga Ersébet (György) Szekszárd - oda ment.

[9] Az. 1825-ben felvett alsónyéki földkönyvet tovább vezette a falu jegyzője, így belőle kiderül, hogy a házat és a házhoz tartozó telki állományt ki örökölte. A 98 családból 32 esetben fordult elő valamilyen formában a vőség.

4. Szekeres Istvánnak öt gyermeke volt, három fiú és két leány. Közülük két fiú egyenlően örökölt, a harmadik fiú vőnek ment, apósától jutott családjának 1 telek.

5. Kotsis Petemé családjában egy felnőtt leány volt, akihez Sárpilisről hoztak vőt, Korsós István személyében.

6. Ör. Szösz Péter családjában három felnőtt kort élt gyermekből két fiú és egy leány volt. Az idősebb fiú örökölte az egész birtokot, az ifjabb fiú pedig vőnek ment.

7. Kiss István birtokát egyenlően osztotta fel fia és egyik veje között, a másik leány menynek ment Decsre.

8. Soós István 'A telkét veje, Zsikó Sándor örökölte, mivel fia nem volt.

9. Karátsony András birtokát fiatalabbik fiának veje örökölte, idősebb fia vőnek ment.

10. Mózsi István öt felnőtt kort megért gyermekéből, három fiú és két leány volt. Közülük két fiú között egyenlően osztotta fel a birtokot, az idősebb fiú vőnek ment, ahol az ő családja is 1 telket örökölt.

11. Nagy István három fia közül a legidősebb és a középső fiú veje egyenlően örökölt, a legkisebb fiú pedig vőnek ment.

15. Hagyó Péter és István közösen bírt telkét az ifjabb fiú fia örökölte, az idősebb vőnek ment.

17. Tóth Pál Jánosnak két leánya volt, közülük az idősebbnek a férje került vőként a birtokba.

18. Csapó Péternek két leánya volt, az idősebb leány férje, Geresdi Mihály örökölte a telek nagyobb részét ($\frac{2}{4}$), míg Csapó Péter testvérének veje (az idősebb leány férje), Szathmári János kapott $\frac{1}{4}$ telket. (Ez azt bizonyítja, hogy az idős Csapó testvérek osztatlanul használták atyai örökségüket.)

19. Csapó Istvánné családjában öt gyermek volt, két leány és három fiú. A legidősebb és legfiatalabb fiú leszármazottai egyenlően örökölték, a középső fiú pedig vőnek ment Bátára, felesége azonban fiatalon meghalt, ő pedig eltűnt a faluból.

20. Porkoláb Pálnak fiú gyermeke nem lévén, az egyetlen leány férje került a birtokba.

22. K. Tóth Istvánnak két leánya és egy fia volt. A fiú elment vőnek, a házhoz pedig az ifjabb leány férje, a pilisi Szóládi Péter került.

29. Nevendős Istvánék osztatlan telken gazdálkodtak, az ő halála után a birtokot egyenlően örökölte a vő, Szekeres Péter, valamint Nevendős István testvérének felesége. Volt ugyan fiú is, de ő vőnek ment.

33. Nevendős János családjában három leány volt, a legidősebb leány férje, Bárdos János vitte tovább a gazdaságot.

39. Paprika Kovács István és Paprika János, a vő és a fiú közösen gazdálkodott, majd a fiú elhalt, az egészet (2/4) a vő családja örökölte.

42. Ketskés István birtokát idősebb fia örökölte, az ifjabb vőnek ment.

43. Bodó György telkét idősebb fia örökölte, az ifjabb vőnek ment, elvéve egy özvegyasszonyt.

45. Ör. Kiss István birtokát az idősebb fiú örökölte, a fiatalabb vőnek ment.

46. Felső Dávid Mihály első házasságából származó fia, István és veje, Polgár István 1/8-1/8 telket, a második házasságból született János pedig 1/4 telket kapott.

50. Námán Jánosné örököse veje, Budai János lett.

51. Tatai István fia fiatalon meghalt, így Garzó János, a vő családja örökölt mindent.

54. Tóth János birtokát -fiúörökös hiányában - veje, Hagyó István örökölte.

60. Ör. Csapai Mátyásnak négy fia volt, közülük egy vőnek ment Sárpilisre, a birtokot (2/4) a legidősebb fiú örökölte, a többiek vőnek mentek.

66. Nagy Andrásnak két leánya volt, az idősebb férje, Szösz Sándor lett az örökös.

73. Pap Jánosnak egyetlen leánya volt, így a vő, P. Kiss Mihály családja örökölt.

75. Takács Jánosnak egyetlen leánya volt, az ő férje, Tarnóczi János került a gazdaságba.

76. Zsikó János hat gyermeke közül három leány és három fiú volt. Két fiú örökölt (János és Mihály), Péter pedig vőnek ment Nevendősék egyetlen leányához.

79. Karátsony Mihálynak két fia volt, akik egyenlően osztottak. Korsós Ádám az idősebb fiú veje maradt a szülői házban.

83. Bankó Mihálynak három leánya és két fia volt. Az ifjabb fiú, István vőnek ment Szekeres Péterhez, feleségül véve egyetlen leányát. Az idősebb fiú, Mihály örökölte a telek felét, míg a másik felét eladták.

84. Öreg Bankó János egyetlen leányát Karátsony Péter vette feleségül, és így vőként ő került a birtokba.

98. Zsikó István három fia közül István és Péter egyenlően osztottak, a középső fiú pedig vőnek ment Sánta Péterhez. - BALÁZS KOVÁCS 2002. 347-348. - Egy pilisi iratból tudjuk, hogy 1854-ben a telkek tulajdonjoga, hogy alakult: A 8-as házszámú telek Kocsis Istváné, ki mint vő szerezte Vecsei Jánostól. A 12-es házszámú Magyar Istváné, ki Kovács Istvántól jutott hozzá, mint vő. A 15-ös házszáma Lovas Sándoré, ki apósától Jónás Kovács Mihálytól jutott hozzá. A 16-os házszáma telek Döme Jánosé, ki Vitéz István vejeként bírja. A 7-es házszámú telket tulajdonosa Kovács Péter két részre (2/8-2/8) osztotta, egyiket fia, másikat veje Döme Sándor kapta. A 47-es házszámú zsellérház, tulajdonosa Kulcsár Sándor, aki Gatai Istvántól, mint vő jutott hozzá. Az. 57-es házszámú zsellérbirtok Balog Györgyé, aki Pető Asztalos Istvántól, mint vő jutott hozzá. A 69-es házszámú zsellérbirtok Borsós Jánosé, ki mint vő jutott hozzá Patai Szabó Páltól. A 77-es zsellérföld Tisza Asztalos Istváné, ki mint vő jutott hozzá Fülöp Jánostól. - TMÖL. Urbéri peres iratok Bemondási tábla Pilis 1854. dec. 1. 60. doboz.

[10] „Mint hogy boldogult férjein Csekei Pál házamhoz fíjúl házasodott, de magával 418 az az négyszáz tizenennyolc forintokat hozott... ” - Özv. Csekei Pálné Pörnyi Judit 1846. Tolna megyei Önkormányzat Levéltára - „Midőn ezelőtt 55 esztendőkkal Ivanis Péter gazdaságába annak Éva leányának elvételével fiul béházassottam, minthogy annak semmi nemű gazdasági javai és barmai nem lévén, tehát édes atyám Bálint Gergelytől nyert és jussomba kiszolgáltatott következő javakat vittem azon házhoz nevezetesen 2 jármas ökröt, 1 három éves tinót, 1 borjú tehenet, 1 három esztendőös üszőt, 2 lovat és 2 db sertvést, melyek azon gazdaságba fordítottak.” - Ivanis Bálint András 1840. jún. 13.- Özv. Szél Ferencné Varga Éva végrendeletéből tudjuk: férje vőnek jött hozzájuk, de hozott 1/8 telket és 3 kapás szőlőt. Négy fia közül Istvánt 22 éve kiházassította egy 2/8 sessiósz gazdához, vitt hozzájuk: 1 herélt és 1 kanca lovat, 1 tehenet borjával, 2 öreg sertést, 30 forintos vasas kocsit hosszú oldallal, 4 lóra való szerszámot, valamint 200 forintot a házi javakból és 1 kapás szőlőt. Ferencet fiul adta egy gazdához, vitt magával: 1 herélt és 1 kanca lovat, 1 tehenet 2 éves fiával, két megölő sertést, egy vasas szekeret, a házi jussába 195 forintot és 1 kapás szőlőt. A két kisebb fiú maradt otthon az örökségben. - 1833. „Néhai Tóth István Mester Pálhoz, lett fiul való házasodása alkalmakor előttünk lett bevallás szerént következő javakat vitt légyen, mely későbbben felneveltetése után maradott István nevezetű árváját fogja illetni

1. Ház. nélkül 1/8 telek, mintegy hozzá tartozandó 8 ember vágó kaszál ló szállási kerttel 3 darab

2. Kotsis ló 2 darab

3. Tehén 1 darab

4. Fijas sertvés

5. Szőlő 2 kapás, mely 3 pasztában fekszik. ” - Decsi testámentomkönyv - a Wosinsky Mór Múzeum Ethnographiai Adattára 373-77, és 374-77. Ezután, ha külön nem jelöljük, valamennyi végrendelet ezekben az iratcsomókban év szerint található. Decs közs. prot. 1839. dec. 31. WMM EA. leltári szám nélkül. Decs tanácstestületi végzések 1793-1844.

[\[11\]](#) FÉL 2001a. 44.

[\[12\]](#) KOVÁCS 1942, 24.

[\[13\]](#) FÉL 2001a, 44.

[\[14\]](#) FÉL 2001a, 44.

[\[15\]](#)

„Zörög a kocsi, pattog a Jancsi,

Talán értem jönnek?

Jaj édesanyám, szerelmes dajkám,

De hamar elvisznek.

Kocsira ágyam, kocsira ládám,

Magam is felülök.

Jaj édesanyám, szerelmes dajkám,

Hamar elkerülök. " - BALÁZS KOVÁCS 1999, 395.

[16]

„Adjon Isten nénémasszony, jó estét,

□ Meghoztuk a barnapiros menyecskét,

De nem azért hoztuk, hogy szeressük,

Nénémasszony könnyebbségét kerestük. " - BALÁZS KOVÁCS 1999, 397.

[17] BALÁZS KOVÁCS 1999, 397.

[18] FÉL 2001c. 215-216.

[19] TÁRKÁNY SZŰCS 1981, 354-356. - *„E szerződések azt mutatják, hogy a vő helyzete az örömszülők között a régebbi időben sem lehetett zavartalan és kénytelen volt magát szerződéssel védeni. Amennyire a rendelkezésre álló adatokból meg lehet állapítani, különösen ott volt ilyen írásbeli megegyezésre szükség, ahol csak egy lány vagy pedig csak leány volt a családban. " - ELEK 1936, 48.*

[20] *„Karácsonyi Béla csendőrnek Paprika Vici volt a felesége. Három esztendő után meghalt. Utolsó óráján 18 holdat íratott a férjre, aki vő volt. A család megtámadta ezt, mert gyermeke volt, arra 36 holdat hagyott az asszony, de annak ez is kellett volna. Nem kapta meg. Szegényebb helyen egy fekvő ágyat adnak a távozó vőnek, meg a szerszámát, ha volt neki*

ilyen. Adnak neki abból, amit együtt szereztek: egy kis bútort, vagy ha van tehén, ló, amit tudtak szerezni - ezt olyan helyeken, ahol nincs család, mert ahol család van, ott marad minden, a vő pedig mehet el üresen" - FÉL 1951.

[21] „A vőnek induló onokának Mészáros Lidi csináltatott két fektet ágycsészét, mer vőnek ment, férfinak is készítenek, mint a lánynak, mindent. Konyharuha helyett azonban tarisznyás kendőt kap, mivel férfi. Kap törülköző kendőket. Szekrényt, amibe belepakolhat. Itt a vőt úgy látják el, mint a lányt. " - FÉL 1951.

[22] „Alól írott még 1849 évben Szüts Mihály decsi lakosnak egyetlen leányát Szüts Erzsébetet nőül vévén, házához beházasodtam. - Az említett idő alatt az Isten egy férfi és egy leánygyermekkel áldván meg, úgy feleségemmel, mint ipámmal csendes nyugodalmas életet élvén, minden gazdasági terheket én viseltem, s családom s hozzám tartozóknak nem ritkán messze földről is aratás és nyomtatás által szereztem kenyerüket. Miután fiam már 18 éves és munka képes, úgy ipám, mint napám, sőt fájdalom fiam is rajtam kiadván, a háztól elűztek, sőt még általuk meg is verettettem, - elkergetésem egyszerű okául azt mondván, hogy most már van ki helyetlem dolgozik, azért reám többé szükség nincs... " - (TMÖL) A szekszárdi járás főszolgabírójának iratai 2118/1866. „Decsi Huszár Jánosnő sz. Ropó Erzsébet és veje Kara András között fenn forgó viszálykodások tekintetében alólírt, mint a nevezettnek ház tő szomszédjuk állíthatom, hogy Huszár Jánosnő midőn bort iszik, ami nála majd napi eset, minden ok nélkül hol szóval, hol tetteleg vejét annyiszor bántalmazza, hogy csudálni lehet azon béke tűrést, melyet veje tanúsít, erre elég példa az, hogy ez előtt mint egy 9 évvel nevezett asszony férje életében össze fogva darázsként reá estek midőn már minden ruháját letépték rolla én feleségem és Korsós Péterrel alig szabadíthatánk ki körmeik közül, az időtől majd naponta elő forduló zsörtölődéseit, szidalmazásait hallom ezen özvegynek, ki mint fentebb is mondtam, ha borból be csíp, ha van ok, ha nints, neki esik vejinek azon szóval keresztül kasul nints az a betyár módonni káromlás, mivel nem illetné. " A főszolgabíró ítélete szerint „bár az derül ki, miképp a viszályra a panaszoló öreg nő nyújt alkalmat, de miután az orvosi látélet szerint még is volt tettelegesség, holott a birtokában levő vagyont el hunyt ipának és napának köszönheti. " , ezért rendre utasítják és 24 órai fogságot kap. -TMÖL. A szekszárdi járás főszolgabírójának iratai 906/1865.

[23] FÉL 1951.

[24] FÉL 1951.

[25] TMÖL. A szekszárdi járás főszolgabírájának iratai 1105/1869.

[26] ELEK 1936, 49.

[27] „Neköm vót az apósom, az megnősűt, odavitte a feleségit. Vót az. apósomnak egy leánytestvére, az megen odavitte az urát. Mikor aztánd az. öregek kezdtek meghalni, akkor széosztották, az. egyik az. apja vagyonát örökölte, a másik az anyját. Csak maradt rájuk, mint számár a fül. Az apósom az. kapta a többet, az apai juss, a leány meg az anyját örökölte. ”
- GYÖRGYI 1957.

[28] „Minthogy fiul ez előtt 10 esztendőkkel Sallai István házához házasottam és annak Ersébet leányával 6 esztendőig békességbe szeretetbe éltem is, de mint hogy a halál ez. előtt 3 esztendőkkel tőle minden hátrahagyott gyermek nélkül megfosztván tehát kéntelenítettem nevezett tanú megegyezésével második házasságra lépni csanádi Bor Sárával, hogy mind nevezett öregségimnek gyámola nekem pedig gazdaságomba...és vélem együtt munkálom légyen minek utána Sallai István ipám gazdaságát egészen nekem által adván a mellett, hogy én is oda menetelem alkalmával mikor jussomba 240 forintokat vivén, de amely még első feleségem éltébe házánál élelmünk és ruházatunk fenntartására elkelvén, tehát ehhez, második feleségemnek semmi köze nem volt. De mint, hogy még ezen fejül atyámról jussában más fekvő jószág is maradván, melyek birtokom alatt vannak” móríngképpen második feleségének rendeli. - Örsi András 1832. szept. 22.

„Jól lehet nekem mindennemű ingó és ingatlan javaim boldogult atyámról juss szerént és osztásba marattak volt, és ámbátor atyámról egy Erzsébet leányom is lévén, kit valamely Örsi András nevezetű vévén feleségül és fíjúl házasodván hozzám, de ismét azon Örsi András vőm az én akaratommal gazdaságomba bele házasodott, és vévén magának feleségül csanádi Bor Sárát. Midőn tehát is szerentsétlenül fojtak volna öreg napjaim s a mellett érezvén, hogy én sem gazdaságom körül, sem attól járó szolgálatokba, vagy az attól kívánt adózásokat megtenni nem tudnám s a mellett azt is vévén észre, hogy azon idő alatt Bor Sára fogadott menyem mind gazdaságom körül, mind az én gondviselésembe oly hűséges és szorgalmatos volt, hogy lehetetlen lévén, hogy gazdaságomból ötét ki tudhassam, annyival inkább mivel Örsi András által néki testált javaiból egy könnyen, a magam megerőltetése nélkül ki sem is elégíthettem volna, annál fogva...Jónak véltem magamra, hogy én ezen Bor Sára fogadott menyemnek, egy olyan férjet fogok keresni és házamhoz hozni, kiben mind ő, mind én öregségemben is megnyughassak e szerént mindkettőnk megegyezésével elvévén feleségül Ketskeméti János, aki is már gazdaságomban egy esztendő alatt ki láttam ujonnan, mint fogadott vőm és menyemből, hogy nekem közöttök öregségemben tsendes és békességes lakásom fog lenni ”, ezért mindenét rájuk hagyja. - Ör. Sallai István 1834. jan. 26.

[29] FÉL 1951.

[30] FÉL 1951.

[31] FÉL 1951.

[32] „Egyetlen leánya 83-ban született. 1899-ben férjhez adta, bátai legény volt a vő. Ide nősült. A vő fekvőágyat és sublatot hozott. Szerszámot nem. Csak a ruháját hozta. Szögény legény volt, nem baj, elhozta a gazdaságát, a jószágot. Leánya 1903-ban halt meg. Gyermekegységben. (Úgy mondják akkor az volt a szokás, hogy az egy gyerek megszületése után a fekvő asszonynak „elfordították a méhét”, hogy ne szülessen több gyerek. Igen sokan haltak meg akkor gyermekgységben.) A fiatalasszony halála után, a kisgyerekek is meghaltak, a vő esztendeig meg három hónapig ott volt még anyósánál. Összesen öt évet töltött házuknál. Be akartuk házasítani, de nem bírtam magam, bejegyződtem magam abba, hogy anya tudjak lenni. A vő el akart menni haza. De utóbb nem volt rokon, semmiféle ágazatja sem. Akkor a Bajnokéknál volt egy szőmaözveggy, aki bosszúból elment a hol a nem szeretöm legényhöz. Nem tudott aztán vele meglenni. Azt vette el, innen a vő. „Ne haragudjon ketek apámuram, anyámaszony, így hozta a sors, anyámaszony nem tud bejegyződni, akkor én elnősülök így is történt.... Meghalt lányának ura, vagyis veje felesége olyan leányom lett nekem, nem vót olyan jó falat, amiből nem részesített bennünket. Én is jó voltam. Neveltem a gyerekeit. Ezek úgy mondták a szülémhő mék A vőmnek unokája nagyszülémnek hí.” - FÉL 1951.

[33] „Anyósával él sok vő - ölég nem jól van, lánya vót a felesége, most meg ű él vele. Vőjével élt az asszony - a menyecske bánatjába meghalt. A tisztelendő úr nem is eskette meg őket. Gyalázatos munka elveszi a leányának a vőjét, lenézik ezt. Sokan élnek az anyósukkal, ölég nem jó, mert lánya van. Vót a felesége, most meg ű él vele: nem izél ahho, nem norma, hogy a lányával is meg az anyjával is.” FÉL 1951. - Nagy Kovács István döbröközi földműves-hírversíró 1921. október 26-án vette feleségül Sárpilisen a helybéli Dávid Erzsébetet, egy jómódú gazda egyetlen leányát. A menyecske azonban igen fiatalon, 1922. május 8-án, 21 éves korában elhunyt. Második felesége is sárközi leány volt. 1923. jan. 6-án vette feleségül a 21 esztendőös elvált, Geresdi Sárát. Ide is vőnek érkezett, de nem sokáig maradt apósánál, elmenetelésnek okát versben is megírta:

Költői levél hetven holdas törvényesen elvált feleségemhez Tolna megye Alsónyékre

Mióta szakítottunk, múltott egy pár nyár és tél,

Szívemben az emlék mégis egyaránt él.

□ *Az a szomorú emlék úgy van a lelkembe,*

□ *Mint a kidőlt fának visszamaradt gyökere.*

De nem azért nem feledem az emléket,

Hogy visszavágyom hazug szerelmedet.

Ó dehogy! Utánad én már nem búsulok,

Nem kell a szerelmed, nem kell a vagyonod.

Tudom, rajtad most is díszlik a bársony, selyem,

Mihaszna, ha szálai közt moly terem.

Molyférgék szétrágják drága selymedet,

Sötét bűn pedig ép úgy hazug szívedet.

Midőn először láttalak s beszéltem veled,

...

Szívemet a szemeddel magadhoz szívtad,

Mint sugarát a lemenő csillag.

Én védekezem a csábító szerelmed ellen,

Ezerszer is megmondtam, hozományom nincsen.

Megmondtam, hogy szegény vagyok,

Úgy szeress, hogy vagyont nem adhatok.

Tudod-e mikor először nálad voltam én,

Szobácskádiban veled kettecskén.

Emlékszel-e, mikor ajkamra csókot adtál,

Fülembe pedig szerelmet súgtál.

Ezerszer azt mondtad énnekem,

Tied óhajtok lenni a sírig édesem.

Nem baj, ha szegény vagy is, szeretlek,

Ha úgy akarod világ végéig követlek.

Vőnek mentem hozzátok tél közepén,

Dermesztő hidegben január elején.

Hó borított völgyeket és hegyeket,

Szívünkben mégis akkor volt a kikelet.

Mert aki egymást szereti, nincs akkor tél,

Aki boldog, annak télen is tavasz kél.

Nekünk meg a szerelmünk meg lett fordítva,

Szívünkben tél lett kora tavaszra.

Alighogy megjött a viruló március,

Szerelmünkbe fészkelt a bacilus.

Olyan óriási bacilust nem láttam mióta élek,

Mert anyád volt az a csuda rettenetes féreg.

Anyád bűnét elárulom, nem titkolom tőled,

A szemtelen arra kért, hogy szeressem őtet.

Üzenet az anyósnak

Alsónyéken egy gazdag asszony hogyan járta el a bolondját. Hogyan hervasztja selyemruhákkal az egyetlen lányát. Miért űzte el a három törvényes és egy nem törvényes vőjét.

Nagy Kovács Istvánról megemlékezik Illyés Gyula is a Puszták népe című művében. „*Aki a pusztán az olvasás mellett írt is, az legtöbb esetben komoly író volt...Mégvolt a költője Görbőnek, mégvolt Naknak, Egyházas bérnek, Döbröközön Nagy Kovács István tevékenykedett...Minden vers pontos hírt közölt, röviden és keresetlenül. A hírekből a drámaiság mellett nem hiányzott az elmélyedés sem. De nemcsak balladai eseményt adtak közre: ami a legnehezebb, meglátták és följegyezték a néplélek rezdüléseit is...A „ költői levél hetvenholdas törvényesen elvált feleségemhez, Tolna megye Alsónyékre” a költő anyósát leplezi le. Szerző egy sárközi egykés családba ment vőnek, tél közepén...A költőt üldözték, e vers miatt később törvényes úton is. Vállalta tettét.*”
ILLYÉS 154-156.

[34] FÉL 1951.

[35] János fia öröklí a házat, 2/8 telkét, minden jószágát, paraszti eszközeit.„*Nőtelen s mind eddig ki nem házasított Péter fíjamat, tartozzon János fíjam házamtól betsületessen fíjúl kiházasiítani, kinek is házamtól leendő el menetele alkalmakor szolgálasson egy borjas tehenet, egy Sertvést, úgy az Ősi Szöllőből esendő részét, valamint a telkes gazdaság helett 100 váltó forintokat nyerjen.*” „*Sándor fíjamat ez. előtt évekkel egy becsületes telkes gazdához fíjúl ki házasítván, akkor szolgáaltattam részére egy borjas tehenet, és egy fíjas Sertvést, mast pedig az ősi szöllőből esendő részét holtom után nyerje, valamint telkes gazdaságom helett János fíjam 100 váltó forintokat fizessen részére.*” „*Mihály fíjamnak fíjúl lett ki házasítása alkalmakor jussába szolgáaltattam egy negyedfü marhát és egy sertvést, - mast pedig az Ősi szöllőből esendő részt holtom után nyerje, a mellett a telkes gazdaság helett János fíjam 100 váltó forintokat fizessen részére.*” „*A gazdaságomba maradandó János fíjam az. Ősi Szöllőbe egy formán osztozzon többi testvéreivel, - hanem házamon lévő adoságaimat, úgy 4 fíjaim helett fogadott katona pénzt mely mint egy 120 forintokat téssén, testvéreinek hozzá járulta nélkül tartozik ki fizetni, valamint engem és mostoha annyát tisztességesen el takaríttatni kötele sztetik, úgy 3 férfi testvéreinek fejenként 10 akó hordót” adjon.* - Balha János 1845. aug. 14.

„István fijamnak vettem házat, melyet meg építettem, hozzája adván 1/8 telket, melybe bele szállítottam, adtam néki két darab marhát, három lovat, kaszállot és kertet, melyeket a házzal vettem nékie adtam, - szőlőt vettem részére 310 forintokon, azonkívül a Józan hegyi szőlőmből egy pasztát szolgáltattam részére 15 akóval, szükség idejében jussába ki adtam 50 forintokat, - és még hogy holtom után gazdaságomból nyerjen 50 forintokat egy rúgott borjut és a Lankafoki kaszállomnak felét, ezekkel ki lévén elégtíve többet javaimból legkevesebbet ne nyerjen. Ádám fijamat Bogár András lakosunkhoz fijul ki házasítottam, akkor szolgáltatam jussába két lovat és egy csikót, egy borjas tehenet, a Detsi hegyen mintegy 4 kapa szőlőt, ugy a szorkáti 3 kapás rétet, de mivel ezen fijam meg halálozott, de hagyván maga után egy Pörnyi András nevezetű fijacskát, - tehát még a fent kiszolgáltattott javakon kívül nyerend holtom után javaimból ezen árva onokám 70 az az hetven forintokat, melyek mi helest kifizetve lesznek nékie, többé javaimon követelése fent nem marad. András fijamnak házat vettem s meg is építettem, hozzája 1/8 telket adván kész örökségbe szállítottam, ezen kívül tőlem is lett elmenetele alkalmakor kiszolgáltattam 4 darab marhát, 2ét ökröt és 4 lovat, kotsit és hozzá való szerszámokat, valamint kaszállomnak harmadánál többet kezére botsátottam, - szőlőmnek egy pasztán kívül, melyet magamra kivettem egész felét birtokába szolgáltattam, látnivaló, hogy ezen fijam érdemein fejl kinyerte minden javaimból jussát, annál fogva néki többet hagyni nem is kívánok. Velem lakó János fijamnak, ki engem mind ez ideig öregségembe tartott és gyámolított, s továbbra is benne nagy bizodalmam lévén, annál fogva, magam által épített Házamat 2/8 telkemmel a még birtokom alatt fekvő kaszállotok és kertekkel, ugy szállásommal, valamint található barmaim és lovaimat egyéb paraszti eszközeimmel legyenek azok ingok vagy ingatlanok mind János fijam örökös birtokába maradjanak... ” - Pörnyi István 1846. - „Férjem Takács István gazdaságomba fijul házasodván, tehát mintjo hűséges és szorgalmas férjnek, kivel már házamat is építettem, s a gazdaságom pedig több javítást téven holta napjáig benne békességes lakása és tisztességes tartása légyen. Mivel már János fijamat ez előtt több évekkkel a háztól ki téven, vettünk néki Zsellér házat, hozzá adánk magunk örökjéből 1/8 telket, két darab kaszállot, ugyan annyi darab kertet, az ősi szőlőnek harmad részét két káddal hordókkal s egyéb szüretelő edényekkel, kezére szolgáltatam továbbá az úgy nevezett Józan hegyi szerzemény szellőnkéből 35 rendet, - de ezeken kívül tőlünk lett elmenetele alkalmakor jussába ki szolgáltatam két lovakat, egy borjut, mivel több nem volt, kotsit, ekét, fejszét, kaszát, ásót, egy szóval ami egy paraszti gazdaság fojtatására szükséges mindent ki adtam látni való, hogy ezen fijam érdemén fejl kivette gazdaságomból illető jussát, s többet néki hagyni nem is kívánok, s legkevesebb keresete fent nem is lészen, s továbbá ennekutánna prэшázamba se tartsa legkisebb holmiér is, mert a Tanya hel néki ki lévén mutatva, építsen reája, s abba gazdálkodjon. Péter fijamat is ez előtt 4 évekkkel egy betsületes Telkes gazdához ki házasítottam, fijul akkor szolgáltatam jussába két lovat, egy borjas tehenet, egy sertvést 5 malatzával, ugy a Paptava sz.élin 4 kaszás rétet, - valamint a Felső hegyi Ősi szőlőnek harmad részét ennek utána örökös használata alá rendelem. István fijamnak hitvese Varga Ersébet különös hűséggel és szorgalommal viseltetvén hozzám mind egészséges, mind beteges állapotomban, ennek tekintetéből még éltemben magamra kivett tizenegy rend szőlőmet mely a tanya mellett egy pasztában fekszik az ő gondoskodási jutalmául nékie rendelem örökössen, hogy véle szabadon rendelkezessen. Minthogy pedig házamat férjemmel s velem lakó István fijammal építvén, a hozzá tartozandó 2/8 telket is személyünkre Földes Uraságunktól nyertük, annál fogva mind ezen birtokunkat, mind pedig a fentebb elrendelt kaszállomon és szölleimen kívül, egyéb található ingó és ingatlan paraszti javaimat és eszközeimet, az engem betsüllő s tiszteletbe tartó s gazdaságunkat hiven és szorgalommal folytató István fijamnak rendelem... ”

- Takács Istvánné Gamos Erzsébet 1847. febr. 3.

[36] Özv. Mozolai Istvánné Lukátsi Erzsébet- 1807. márc. 19.

[37] Özv. Kardos Mihályné Benedek Éva 1808. márc. 30. - „Néhai boldogult első férjem Molnár István midőn hozzám és gazdaságomba fiul beházasodott akkor sem azután, mint szegény szolgalegény hozzám semmit nem hozott...”

- Sallai Jánosné Molnár Sára 1837. ápr. 16.

[38] „Szabó János panaszt tett a Gyűlés előtt az iránt, hogy az. Ipa a gúnyáját házából ki hányta, és ötét csúfosan el csapta. Kérte tehát a Gyűlést, hogy a feleségét Berekali Erzsébetet kényszerítse arra, hogy véle az, attya házához. Also Nyékre menjen el lakni, mert ő ugyan feleségéről soha ugyan le nem mond, hanem véle kíván holtáig lakni. De Berekali Erzsébet azt vallotta, hogy ő a férjét szereti, és házát a férje kedvéért el nem hagyja, hanem lakjanak együtt az ő attya házábanál. Ezen ki nyilatkoztatásokra a gyűlés ezeket a perlekedő feleket az attyokhoz Berekali Péterhez haza utasította, ha nem Berekali Péter a gyűlésnek azt izente, hogy ő a papi gyűlésre reá sem halgát, hanem tartja magát a Helység Tanácsa végzéséhez. - Ocsényi presb. jkv. 1836. okt. 23. - Az ócsényi református egyház presbitériumi jegyzőkönyvei - Az ocsényi református egyház tulajdonában. - „Ezen Gyűlésben felvétellett Paprika Jósefnek, Tóth P. Pál Vejének panasz: aki a feleségét vádolta azzal: lör hogy sok ízben szemiben megmondotta neki a felesége Tóth Pál Erzsébet hogy neki soha nem kellett, és még most sem kell. 2. Minden Nemzetségét kurvának, magát pedig latornak kiáltozta. 3. Azt fogta rá, hogy mást szeret. 4. Egy éjszaka fejszét fogott rá a Felesége, és az. atyával együtt agyon akarták ütni. 5. Káromkodni szokott a felesége. Az. Ipát pedig azzal vádolta: hogy sok ízben eligazította házától - akasztófára valónak kiáltozta - minden munkájában hibát kereset, s semmi munkája nem kellett - úgy hogy ezen okok miatt kéntelenítetett említett Paprika Jósef a feleségét elhagyni... Tóth Pál Pál megvallotta, hogy néha bosszúsággal szollott a vejihez: de nem azért hogy házától elverje. Paprika Jósef azt vallotta, hogy a feleségű hozzá veszi, de ő az ipa házához többé vissza nem megy lakni.” Nem tudták visszakényszeríteni apósához, holott ők örömmel visszafogadták volna. - 1812. febr. 23. „Megjelent Tóth Pál Pál Feleségével és Nagyobbik Leányával Erzsébettel, mint Paprika Jósefnek hites feleségével, és megkérdeztetődtek az eránt: Akarják é Paprika Jósefet, mint Vőjöket (aki szinte Esztendeje a miolta elhagyta őket) ismét magokhoz vissza fogadni? Amelyre mind azt felelték: örömmel vissza fogadják, tsak betsűje meg magát, és holmi haszontalanságokon ne üsse fel magát, s többé őket el ne hagyja.” - 1813. febr. 1. - „Deák István állította, hogy ő nejét annak daczára is, hogy őt ipa s napa erővel űzték el a háztól, szereti s kész bele egyezésükkel vissza menni házukhoz vagy ha őt vissza fogadni nem akarnák, kész nejét apja házához vinni...” - 1870. febr. 5.

[39] Gamós András 1826. szept. 3.

[40] Ács János 1828. febr. 20. - „Mint hogy boldogult Éva leányom férje Pörnyi András már nálam fiul 10 esztendők elforgása olta lakik és magát azon időtől oly betsületesen viselte, hogy reája semmi panaszom, sem gazdaságom folytatásába legkisebb ellenvetésem nem volna, s felöle továbbra is mindazon jókat reményleném, annál ő tetszése szerint ismét házasodjon és feleségét a házamhoz, hozzon.”

- Pütsök János 1831. nov.

25. - „Minthogy Bálint Sára leányomat Malysai András elvételével házamba béházasítottam, s nekik a nálam való megmaradást ha bennünket feleségemmel megbetsülnek meg is álltam - de mint hogy ezen vöm gazdaságomban eldolgozni nem akart engem, pedig nem betsült, sőt házamon való adót is rajtam megsokasította, - de e mellett kétszer el is hagyott, - tehát ezen Sára leányomnak a már birtokába és használatába bocsátott és jussába adott szőlőn kívül egyebet nem hagyok...”

- Kis Bálint János 1840. febr. 25.

[41] Kis Szél István 1854. jan.

[42] FÉL 1951. - „Kecskeméti szülének az esetéről van szó, az ő lánya ugyanis meghalt, veje újra nősült, és az öreg ennek feleségére is azt mondja, hogy a mi mönyecskénk. Adorjánné véleménye szerint valójában az öregasszonynak így semmi köze sincs a fiatalhoz, ha ott tartanak, akkor olyan lehetne. Ha ott volna a háznál, gondozná, eltartaná, mönyecskéje volna. De így semmi közük sincs hozzá. Még egy ilyen eset van: férjhő ment hozzájuk egy ember. Perity Marinak meghalt a fia, a háznál maradt a menyecske a gyerekekkel. Ez hozott oda férjet, akit vőül tekintenek. Úgy mondják, az öregek odaházasították a menyüket. Azért tették ezt, mert családja van az első urától. Van, hogy fiú után vőt idegen vőt hoznak, ha van gyerek, vagy ha azt akarják, hogy ne menjen szét a vagyon. Mert a menyecske elvitte az ura részit.. De inkább engedték, hogy odavigyen egy idegen vőt. Ez azután úgy szólít mindenkit, mint a menyecske. De lehetőleg úgy csinálják, hogy az idegen vő a rokonságból legyen. Kecskeméti szülének a menyecskéje is csak rokon, mert rokon családból van, nem egészen idegen. Amikor vő van a háznál, és fiúgyerek születik, arra úgy mondják, hogy kései fiú, ha van. Nem küldik el azért a vőt, családtag az már, adnak neki birtokot egy kicsit, ha a vő amarra nem nézhet. Ha lehet egy portán épít neki a gazda hajlékot, és ad neki valami vagyont, hogy gazdálkodjék.”

— FÉL 1951. -

„Meghalt lányának ura, vagyis veje felesége olyan leányom lett nekem, nem vót olyan jó falat, amiből nem részesített bennünket. Én is jó voltam. Neveltem a gyerekeit. Ezek úgy mondták a szülémhő mék. A vömnek az unokája nagyszülémnek hí. A vőnek, amikor elment a háztól, adott egy dunnát, egy párnát, és egy vánkost. 200 forintot adott akkor készpénzben, amikor egy marha 80 forintba került.

„Ezt az ajándékot a községben levő szokástól teljesen eltérően tette. A távozó vőnek ugyanis sok adatközlő szerint nem adnak semmit. Amikor adatközlő férje meghalt, 3300 négyszögöl

földet íratott a vőre. Ez a darab külön volt, adatközlőre is úgy maradt valakitől. Eérje hagyott rá még 8000 négyszögöl kertet, és egy legelő páskumot, mert igen szerette a feleségét."
- FÉL 1951.

[43] FÉL 1951.

[44] „Egy nagygazda csúnya s immár öregedő leányát szegény legényhez adták, mivel hosszan tartó és ernyedetlen kommandálás után sem akadt rangbéli kérője. Megszületett az egyke, a férj teljesítette kötelességét, s nem tűrték tovább a házban, más vidéken vállalt munkát, csupán látogatóba jöhetett haza olykor feleségéhez és gyermekéhez. Annál jobban totogatták az egykét, ki se léphetett az utcára. Midőn nagyobbacska lett, fölkapaszkodott a góréra, onnét nézte sóvár szemmel a rongyosok gyermekeinek a játékát. Mikor még egészen kicsi volt, a szülike bemászott hozzá a ketrecbe (azaz járókába), úgy becézte. Már iskolába járt, de még mindig a szülike etette. Anyja nemcsak elkísérte az iskolába, hanem vitte a táskáját is, nehogy megerőltesse magát. Így növekedett az egykebálvány, terebélyes, puha legénnyé nőtt, ha kiment a tanyára, gyermekkori hintájába helyezte kövér fenekét, hintázott, hiszen ez volt legélénkebb gyermekkori emléke.” - FÉJA 1963. 242. - „Megesett hébe-hóba ilyen vagy olyan okból, hogy földnélküli legény vett el gazdag lányt, az ilyet úgy dolgoztatták, akár a cselédet. A gazdag család kebelében hőtig lenézett szegény legény maradt. Fiát, az egykét azonban teljes munkátlanságra nevelték, hiszen ő már gazdag gyereknek született. Fölserdült az egyke, és hereként tiblábolt a házban, de ősz apját, a szegény ember fiát úgy hajkurászta felesége, akár a cselédet. Mi lett azután a dédelgetett egykéből? Férfikorában szakadt reá az új idő, de már hiába próbálta, képtelen volt munkára. A család orvoshoz vitte, az pedig ezzel bocsátotta el őket: „Soha életében nem dolgozott, kihalt belőle a munka ösztöne. Nem segíthetek a bajon.” - FÉJA 1963. 243.

[45] TMÖL. A szekszárdi járás főszolgabírójának iratai 1779/1865.

[46] FÉL 1951.

[47] FÉL 1951.

[48] FÉL 1951.

Vők a sárközi nagycsaládban

Írta: Balázs Kovács Sándor

2016. december 14. szerda, 06:58 - Módosítás: 2016. december 19. hétfő, 18:31
